

УДК 379.85:330.342.146(091)

Миронов Ю. Б.,

к.е.н., доц., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Михальський Ю. В.,

к.і.н., доц., завідувач кафедри історії і політології, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В ТУРИЗМІ: ДЕТЕРМІНАНТИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Анотація. У статті розглянуто поняття соціального партнерства як чинника розвитку соціального туризму. Визначено поняття та досліджено функції соціального туризму в Україні за сучасних умов функціонування національного ринку туристичних послуг. Приділена увага проблемам розвитку інклюзивного туризму та забезпечення соціальної відповідальності як концепції, яка інтегрує у собі національну стратегію, загальнолюдські цінності й етичну поведінку туристичних організацій, туристів, працівників, органів влади, інститутів громадянського суспільства, науково-дослідницьких установ та вищих навчальних закладів. Розглянуто стратегічні напрями розвитку соціально-економічної системи України задля створення ефективної системи соціального партнерства в сфері туризму. Визначено перспективні напрями подальших наукових досліджень у цій галузі.

Ключові слова: туризм, соціальне партнерство, соціальний туризм, інклюзивний туризм.

Myronov Y. B.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel&Restaurant Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv,

Mykhalskyi Y. V.,

Ph.D., Associate Professor, Head of the Department of History and Political Science, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

SOCIAL PARTNERSHIP IN TOURISM: DETERMINANTS AND SOCIO-ECONOMIC MECHANISMS OF DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

Abstract. The article considers the concept of social partnership as the determinant of social tourism development. The concept and functions of social tourism in Ukraine under the current conditions of functioning of the national tourist services market are explored. Attention is paid to the problems of the development of inclusive tourism and the provision of social responsibility as a concept that integrates a national strategy, human values and ethical behavior of tourist organizations, tourists, workers, authorities, civil society institutions, research institutions and higher education institutions. Strategic directions of development of social and economic system of Ukraine for creation of effective system of social partnership in the sphere of tourism are considered. The perspective directions of further scientific researches in this direction are determined.

Key words: tourism, social partnership, social tourism, inclusive tourism.

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2018-56-09>

Постановка проблеми. Швидке поширення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів щораз більше відчувається в Україні, особливо це стосується сфери туризму як однієї з

найдинамічніших галузей світового господарства. У зв'язку з цим стратегічно важливою є участь нашої держави у міжнародних програмах співробітництва, проектах з метою формування на теренах України

міжнародно інтегрованої та одночасно конкуренто-спроможної туристичної галузі. Надзвичайно актуальним у цьому напрямку є вивчення теорії та практики управління співробітництвом на всіх рівнях – від регіонального до глобального, а також визначення дієвих механізмів розвитку партнерства, зокрема соціального.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теоретичному рівні питання розвитку та функціонування системи соціального туризму в Україні вивчалися такими вченими, як Задорожна К. [1], Колотуха О. [3] та ін. Проблеми соціального партнерства в сфері туризму досліджено такими українськими й іноземними вченими, як Квартальнов А. [2], Лейсі Т. [9], Мартинова Н. [4], Нездоймінов С. [5], Фехтел Є. [8] та ін. Разом із тим, недостатньо широко вивчені механізми соціального партнерства в контексті розвитку соціального туризму в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення дієвих соціально-економічних механізмів розвитку соціального партнерства як детермінанти розвитку соціального туризму в Україні за сучасних умов функціонування національного ринку туристичних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальне партнерство можна визначити як процес зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень між суб'єктами, що представляють інтереси сторін – держави та її громадян, а саме: туристів. Вивчення теорії та концептуальних положень соціального партнерства наводить на думку, що сучасна модель соціального партнерства поєднує низку проблемних питань розвитку як соціальної сфери, так і інших підсистем національної економіки.

У Манільській декларації зі світового туризму [10] зазначається, що право на відпочинок, відпустку, свободу подорожей та туризму є природним і невід'ємним правом кожної людини. Звідси випливає обов'язок держави надавати своїм громадянам реальні можливості доступу до туризму. На жаль, за сучасних умов розвитку економічної системи в Україні такі можливості мають далеко не всі громадяни. Значна частина населення нашої країни в силу недостатнього матеріального забезпечення не має можливості вирушити в подорож чи оплатити відпочинок не тільки за кордоном, а й на теренах України. Дуже слабо розвинений соціальний туризм, головна мета якого – забезпечення права на відпустку та свободу подорожей малозабезпечених верств населення. У радянський період туристичні агентства організовували тури соціального характеру, які фінансувалися з державного бюджету або оплачувалися профспілковими об'єднаннями підприємств, установ і організацій. По своїй суті це був соціальний туризм, орієнтований на школярів, студентів, пенсіонерів, інвалідів та інших потребуючих підтримки верств населення.

Міжнародним бюро соціального туризму в складі Всесвітньої туристичної організації в Манільській декларації сформульована основна ідея соціального туризму. «Соціальний туризм – це

мета, до якої суспільство повинне прагнути в інтересах менш забезпечених громадян при використанні їх права на відпочинок» [10]. На жаль, на сьогодні соціальний туризм поки не отримав належної підтримки з боку держави та не набув поширення і в бізнес-середовищі.

Відсутність нормативно-правової бази, що регулює відносини в цій соціальній сфері, спричиняє значні збої в розвитку і реалізації соціального туризму. У Законі України «Про туризм» [7] навіть відсутнє визначення даного поняття. Законотворцями робилися спроби на законодавчому рівні закріпити розвиток соціального туризму, наприклад проектом Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму» [6], проте цей нормативний документ так і не був затверджений на законодавчому рівні.

На сучасному етапі концепція соціального туризму базується на трьох основних принципах:

- забезпечення відпочинком і оздоровленням кожного члена суспільства шляхом залучення в систему туризму людей із низьким рівнем доходів та з обмеженими можливостями;
- субсидювання туристичних поїздок незаможних громадян;
- участь державних і суспільних структур у розвитку туризму.

Дискусійним серед фахівців є питання – які види слід відносити до категорії соціального туризму? Найпростіше визначитися за соціально-віковою ознакою. Це, насамперед, дитячо-юнацький туризм, молодіжний (студентський) туризм, туризм людей похилого віку, туризм інвалідів. За мотиваційною ознакою до категорії соціального туризму можна віднести спортивний туризм, сільський (зелений) туризм, екологічний туризм, а також всі інші види туризму для вищезазначених соціально-вікових категорій [3, с. 178].

Враховуючи вкрай високу соціальну значущість організації змістовного проведення дозвілля соціально вразливих верств населення, ці питання повинні оперативно вирішуватися органами місцевої влади. Лише створена в державі система соціального туризму на сучасному етапі здатна забезпечити повноцінний туристичний продукт, який би задовольняв потреби молоді, пенсіонерів, малозабезпечених громадян, людей з особливими потребами й інших соціально вразливих верств населення в оздоровленні, відпочинку, пізнанні навколишнього світу.

Варто зазначити, що соціальний туризм є не тільки механізмом забезпечення права на відпустку і свободу подорожей малозабезпечених верств населення, але й економічним ресурсом забезпечення продуктивної зайнятості, інструментом регіонального розвитку, механізмом формування позитивного іміджу й популяризації туристичної дестинації.

На муніципальному та регіональному рівнях місцева влада намагається вирішити проблему розвитку соціального туризму шляхом розробки та впровадження цільових проектів і програм. Разом з

тим, вони орієнтовані на окремі категорії громадян та не можуть охопити всіх через відсутність належного фінансування.

На міжнародному рівні ідеї соціального партнерства активно та досить давно використовуються при реалізації проектів і програм соціальної сфери, у т. ч. і в системі соціального туризму.

метою реалізації проектів і програм у сфері соціального туризму є вкрай важливою, позаяк соціальний туризм за допомогою соціального партнерства може стати соціально-технологічним способом реалізації певних *соціальних функцій* (рис. 1).

Соціальний туризм як невід'ємна частина способу життя людини повинен стати одним із

Рис. 1. Функції соціального туризму (авторська розробка)

Витоки діяльності з організації послуг соціального туризму для малозабезпечених громадян історичним корінням сягає XIX століття. В західноєвропейських країнах з 1875 до 1890 року створювалися літні табори та сімейні пансіонати для пенсіонерів, інвалідів, підлітків, багатодітних сімей, які надавали соціально-туристичні послуги. Соціальний туризм відповідав інтересам кількох сторін: споживачів (малозабезпечених верств населення), в силу своєї обмеженої платоспроможності вони таким способом вирішували проблеми організації свого відпочинку, і туристичних агентів – для них така діяльність згладжувала сезонні коливання попиту [8, с. 62].

Виходячи з досвіду поширення практики соціального партнерства в розвинутих країнах світу (Франція, Швейцарія, Великобританія, Ірландія, Австралія, США), можна стверджувати, що воно є одним з пріоритетних напрямків державної політики в сфері туризму та має всі ознаки системної діяльності [4, с. 29].

Взаємодія державних, підприємницьких, некомерційних структур, а також самих громадян з

значущих чинників соціально-економічного розвитку нашої країни у довгостроковому періоді саме завдяки соціальному партнерству. Беручи до уваги, що важливими завданнями соціального партнерства є захист інтересів різних соціальних верств населення, сприяння у вирішенні актуальних соціальних, політичних і економічних завдань, формування соціально-правової держави і демократичного громадянського суспільства, можна зробити висновок, що політика соціального партнерства спрямована на забезпечення соціальної справедливості та миру в суспільстві і на утвердження цивілізованих форм комунікації за інтересами різних соціальних груп.

Окремо слід звернути увагу на проблеми інклюзивного туризму. *“Інклюзивність”* – це такий принцип організації життя в суспільстві, який дозволяє брати участь у різних його аспектах (повсякденне життя, освіта, культура, мистецтво, спорт, туризм) всім людям незалежно від віку, стану здоров'я, статі, зовнішності, походження тощо.

Відповідно, інклюзивний туризм передбачає, що всі мандрівники можуть користуватися туристичними послугами без обмежень, незалежно від інших людей, на рівних умовах і з почуттям власної гідності, зокрема особлива увага має приділятися туристам з обмеженими можливостями.

Для належного функціонування та співпраці органів центральної державної влади, місцевого самоврядування, підприємницького сектора, політичних партій, громадських організацій та громадян за сучасних умов розвитку соціально-економічної системи України доцільно здійснити наступні заходи:

- розробити нормативно-правову базу, яка б регулювала відносини в сфері соціального партнерства та соціального туризму;
- у процесі реалізації державної соціальної політики використовувати позитивний закордонний досвід розвитку соціального туризму та соціального партнерства з метою забезпечення соціальної відповідальності. *Соціальна відповідальність* – це новий рівень розвитку суспільства, нова стратегія та концепція, яка інтегрує у собі національну стратегію, загальнолюдські цінності, етичну поведінку туристичних організацій, туристів, працівників, органів влади, інститутів громадянського суспільства, науково-дослідницьких установ та вищих навчальних закладів [11, с. 10];
- розвинути інфраструктуру для забезпечення ефективного функціонування системи соціального туризму;
- забезпечити високоякісну підготовку спеціалістів для системи соціального туризму;
- забезпечити доступність соціального туризму для усіх потребуючих верств населення.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, у формуванні системи соціального партнерства в сфері туризму провідну роль відіграє держава, або, як її можна назвати у контексті даного дослідження – *“соціальна держава”*. Цей термін передбачає реалізацію державою таких функцій, як:

- законодавче забезпечення функціонування соціального партнерства;
- забезпечення високого рівня соціальної відповідальності держави за перерозподіл доходів, фінансових потоків;
- забезпечення координації дій з організації контролю за змістом професійного навчання у сфері туризму, створенням освітніх стандартів спільно з представниками професійних, наукових та громадських організацій, що діють у сфері туризму.

Потребує всебічного вивчення позитивний світовий досвід поширення практики соціального партнерства у сфері туризму на всіх рівнях, а також його адаптування до вітчизняних умов із урахуванням регіональних і національних особливостей. Створення ефективної системи соціального партнерства в сфері туризму є показником зацікавленості держави й суспільства в подальшому розвитку туристичної галузі, підвищення її конкурентоспроможності та прибутковості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задорожна К. І. Соціальний туризм у системі туристичної галузі: концептуалізація та інтеграція / К. І. Задорожна // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2016. – Вип. 2 (62). – С. 17-27.
2. Квартальнов А. В. Социальное партнерство в сфере профессионального туристского образования / А. В. Квартальнов // Вестник РМАТ. – 2011. – № 2 (2). – С. 92-96.
3. Колотуха О. В. Соціальний туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. В. Колотуха // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 176. – С. 177-179.
4. Мартинова Н. С. Стратегічні питання розвитку соціального партнерства в сфері туризму та туристичній освіті / Н. С. Мартинова // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки. – 2011. – № 13 (224). – Ч. 1. – С. 27-35.
5. Нездоймінов С. Г. Державно-приватне партнерство у сфері рекреації та туризму в контексті соціальної відповідальності / С. Г. Нездоймінов, Н. М. Андрєєва // Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян : монографія : у 2 т. / [за заг. ред. Г. Г. Півняка]. – Дніпропетровськ : НГУ, 2014. – Т. 2. – С. 231-237.
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4271&skl=9.
7. Про туризм : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
8. Фехтел Е. В. Социальное партнерство и его роль в развитии социального туризма в России / Е. В. Фехтел // Сервис в России и за рубежом. – 2010. – № 2. – С. 60-63.
9. Lacy T. Public/Private Partnerships for Sustainable Tourism: Delivering a Sustainability Strategy for Tourism Destinations / T. Lacy, M. Battig, S. Moore, S. Noakes. – APEC, 2002. – 119 p.
10. Manila Declaration on World Tourism [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/unwto/declarations.1980.6.4.1>.
11. Yeleyko V. Trends and Factors of Social Responsibility and Social Partnership / V. Yeleyko, O. Kolyanko, Yu. Myronow // Ekonomika i organizacja przedsiebiorstwa. – 2016. – Nr. 7 (798). – S. 3-11.

REFERENCES

1. Zadorozhna, K. I. (2016), *Sotsialnyi turizm u systemi turystychnoi haluzi: kontseptualizatsiia ta intehtratsiia*, Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky, 2 (62), pp. 17-27.

2. Kvartalnov, A. V. (2011), Sotsialnoe partnerstvo v sfere professionalnogo turistskoho obrazovaniia, Vestnik RMAT, 2 (2), pp. 92-96.
3. Kolotukha, O. V. (2009), Sotsialnyi turizm v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku, Kultura narodov Prichernomoria, 176, pp. 177-179.
4. Martynova, N. S. (2011), Stratehichni pytannia rozvytku sotsialnoho partnerstva v sferi turyzmu ta turystychnij osviti, Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Pedahohichni nauky, 13 (224), vol. 1, pp. 27-35.
5. Nezdoiminov, S. H. and Andreeva, N. M. (2014), Derzhavno-pryvatne partnerstvo u sferi rekreatsii ta turyzmu v konteksti sotsialnoi vidpovidalnosti, Sotsialna vidpovadalnist vlady, biznesu, hromadian. Monograph, Dnipropetrovsk, pp. 231-237.
6. Pro vnesennia zmin do deiakyh zakoniv Ukrainy shchodo inkluzyvnoho reabilitatsiino-sotsialnoho turyzmu. Proekt Zakonu Ukrainy, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4271&skl=9.
7. Pro turizm. Zakon Ukrainy, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
8. Fekhtel, E. V. (2010), Sotsialnoe partnerstvo i eho rol v razvitii sotsialnoho turizma v Rossii, Servis v Rossii i za rubezhom, 2, pp. 60-63.
9. Lacy, T., Battig, M., Moore, S. and Noakes, S. (2002), Public/Private Partnerships for Sustainable Tourism: Delivering a Sustainability Strategy for Tourism Destinations, APEC, 119 p.
10. Manila Declaration on World Tourism, available at: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/unwtodeclarations.1980.6.4.1>.
11. Yeleyko, V., Kolyanko, O. and Myronow, Yu. (2016), Trends and Factors of Social Responsibility and Social Partnership, Ekonomika i organizacja przedsiebiorstwa, 7 (798), pp. 3-11.